

SŌNASELETUSI

aentvaks, vt. vaks
 ahjuluud — luud leivaahju puhastamiseks tuhost enne leibade ahjupanekut
 ametimees — siin tekstides: käsitöölaine
 amki — ammugi
 ann — annan, andnud (kiirkõneline lühendus)
 arhirei — peapiiskop
 arutu palju — arvutu palju, väga palju

edimiä — ei tea mis; miski
 eese — enese
 eesmehead — rahvavanemad
 ehtämä — ehitama
 eis — ise
 esma — eks ma

haarduma — ulatuma
 hakatand — alustanud, hakanud
 halb (halva) — vanakuri, vanapagan;
 Kuradi eufemism (vt. ka: vanahalv)
 halõstama — haletsema, kaasa tundma
 hiitmä — heitma; lõõma
 hiituma — kokkuma, heituma
 hämmümä — märjaks saama
 härgrattad — härjavanker
 häõtämä — hävitama
 hõõritama — ümber keerutama
 hüürdümä — veerema

ige — vankritelg

jal — jälle
 joht — küll
 jougə — jõkke (liivi k.)
 jälgots — jaluts
 jälle (jääma) — järele (jääma)
 jări — järv

kaapsud — kapsad
 kaieva — vaatasid
 kainus — kaenlas
 kakma — lõhkuma, ära kandma; kiskuma
 kargutama — kihutama, ajama
 kaudu — mööda («kaudu Tõllut»: Tõllust mööda)
 kavvõndõhe — kaugele
 kedad — (ei) kedagi
 kēzard — keiser (liivi k.)
 kihkund — kihelkond
 kiires — tulesäde

kiiva — viltu
 kild (killa) — rühm inimesi
 killakogu — inimeste-rühma (rahvavanemate) kokkutulek nõupidamisele, vt. P. Süda, Suur-Tõll, (siin) lk. 53; muist. 169 A, lk. 232
 killapäev — inimeste-rühma (rahvavanemate) nõupidamise päev, vt. kild ja killakogu
 killing — (sks. Schilling) ka Baltimail lõõdud metallraha keskajal; vanimad dateerituist pärinevad XIV saj. Tartust

kindmite (mitm. om.) — kindlate kirgmine — kiremine, (kuke)laulmine
 kirkkond — kihelkond
 klint — rannikupank, paekallas
 knaš' — ilus (liivi k.)
 koalegi — kellelegi
 koes — kuhu
 kohe (maad) — vastu (maad)
 kohki — kuskil
 kohrutama — end koheville ajama
 kohtas — kohe
 kohu — mutt
 kõjolaud — pühapilt
 kooljakivi — rahvameditsiinis kivi, millega vajutades püüti arstida hobuste kooljaluud (kannaliigese seesmisel pinnal esineva luu või luuümbrise vohamist)

kork — kand, konts
 kostis käima — külas käima, külastamas käima
 kottal — kohal
 kudama müürü — ehitama müüri
 kuha (pääle) — koha (peale)
 kuljetakse — käiakse
 kulling — kuldraha, kuld
 kunsti pidama — nõiatempe tegema
 kunts — nõidus
 kut — kui
 kuulõ — kellele
 kõlvatu — sobimatu, kõlbmatu
 kõõ — ikka, kõik
 kõverehe — kõverdi

kõnkad — künkad (liivi k.)
 külming — saartel uskumus, mille kohaselt erakordset surma surnud inimese (tapetu, õnnetult surmasaanu) hing arvati käivat kodus ja häirivat inimeste elu
 küng (küngu) — küngas

küünar — vana pikkusemõõt —
0,5334 m; end. Liivimaal ka —
0,6096 m

ladama — jooksuma, punuma
lae — laev
lagosi — «töö lagosi»: töö edenes
lahetänd — visanud
laidu — laid
lambalapsed — lambakarjused
lammõma — maha heitma
latsid — kohad, platsid
latu (ladu) — latv
lauster — paadisadam, lauter
lesatama — lamama
liisna — üleliia
liisnati — liialt, üleliia
linnapää — linnus
litrama — latrama, lobisema
liverdama — lobisema
loha — lohistamisi, lohinal
lontsu — ripakile
loogused — kahe loogaks painutatud
väädi vahele asetatud võrgust kande-
riist
lõlatəm — laulatama (liivi k.)
luhiga — hooga
luht — õhk
luupeks — pahkluu
lõugas (lõigas) — laid või madalik
meres
lõugud, vt. lõuguti
lõuguti — mineviku tööriist linade
kolkimiseks: ca 150 cm pikkune puu-
tüvik, üks ots maas, teine ots seisab
kahel jalal; tüvikule on sisse lõigatud
hammas, mille peale on asetatud vastu-
hammas, hamba vahel purustati lina-
ja kanepiluud

maandi — maantec
makk — vorst
manaster — klooster
manima (mainima) — nimetama
manster — klooster
maruks — vihaseks, pööraseks
massakas — sääsk
mastör (master) — klooster
miildõ ar' — viha läks üle
miildü — meeldis
mose — vahest ehk (vene k. *может*
быть)
mukka — minuga
munt — mõnda
munt — käbi; ka lõug, alumine lõuaosa
munõ — mõne
märke kokko — pidasid nõu kokku
mõrts — märss, võrkkott

naanu — hakanud
nanna — nõnda
natic — natukene, veidi
ni — ja
nihuti — niueteri
nokki — nüüdk
norts — märss (?)
nõstma — tõstma
nõsõma — tõusma
näeripäev — näärpäev, 1. jaanuar

näärriba — näärpäev, 1. jaanuar
nüss — sõrmenukk (Wd.)

oge — okkaid
ojaga soskima — odaga torkima
olad — olevat
oort — kohe
oosine (oosidsõ) — õonetega, koobas-
tega
otsani — täiesti

paha-veiga — mitte sugugi
palli — põles
pannud sääred seugama — ha-
kanud kiiresti jooksuma
paps — pastoraat, pastori elamu
parakonn — padakonn
parhilla — praegu
park — rahvahulk
parruisi — parajalt, mõõdukalt
patuvidäjä — kiusatusse ahvatlejad
peaje — pidavat
pebritsema — peprede (aganate)
seast välja otsima
peel — peal
peiad — rattapöiad
piia — neiu
pilisemä — helkima, läikima
pinde lõõma — esimesi mullikesi
tekkima keema hakkavas vees. («Supp
hakkas pinde lõõma.»)
pitki — pikne, kõu (liivi k.)
pitsima — kimbutama
pliit — kiviplaat
podid, podid — pudi
pooküma — liiva merest viskama
poom — kang
povar — kokk (liivi k.)
praeguskid — praegugi, ka praegu
prõllaki — praegugi
pudree — portree
puhtõ' — peied, matused
putked mängima panema —
putket tegema, pagema, jooksu panema
puumaakoht — talukoht
puuvõismõ lampkõnõ — puuõli
lambikene
põllepäitsed — põllepaelad
põlvepulk — vankri osa
pääkses — saar
põiatud saapad — uute labajala-
osadega varustatud saapad
põid, vt. rattapõid
põised — sukapõiad
põlmas (põlme) — kasutamata, maha-
jätud põld
pühane — pühapilt
pümme — pime

ragoma — raiuma
rahu — veealune või veest väljaulatuv
madalik
raisk — halb metsakoht; raiesmik
rank — pank, rahn
rasõvappa — raskemalt
ratta' — vanker
rattapõid — rattaringi osa, teise
osaga ühendatud salapulga abil
rattarõuk, vt. rõuk

rennas — rõngas
 riisa' — kreeka-katoliku vaimuliku ametirüü
 rindas — reas
 rokk — supp, kapsarokk
 ronõ — ronis
 Ruubentiltset — Rumpelstilzchen, muinasjutuline olend, kelle nime keegi ei tea (vt. Grimmide muinasjutud)
 rõuk — vankri rõukpakusse lüangi paigutatud tugipuu redelite hoidmiseks
 räüs — rahe
 rõöstida — trööstida
 rügama — kandma
 rünk — rahn

saan — saanud
 saatikad — saadik, sellest peale
 sau — suits
 seasuupulk — vankri osa, pulk, mis hoiab tagumist telgpakku kindlas asendis paigal
 sedatsi — sedaviisi, sedasi
 seerep — liisk
 sii — siin
 silestämä — silitama
 sinist poti sisse tegema — potisinist riidevärvi koguma
 s'oo — see, too
 soskima — torkima
 stuuart — laevakoka abi, kelter reisi-laeval
 sugema — moonduma
 sugi — sugenes, tekkis («Laidu ning maa vahel jookseb jõgi. See sugi sellest.»)
 sukapõised — põiad
 sukavarred — sukasääred
 Suuregi — Suurekivi (kohanimi)
 sõitas — sõitis
 sõkõ — pime
 sääsavaks, vt. vaks
 sild — sild
 sild — vana pikkusemõõt — 2,1336 m

tagõma — külge panema, puutuma
 taha — siia
 tahtn — tahtnud
 taluma — kandma
 tappuma ar — surma saama
 tarist — tarvis
 teovaim — naisteoline (mõisatöö)
 tiheli — tihedasti
 tiidsate (sammudega) — kiirete, rutakate (sammudega)
 tiitset — kiiresti, rutusti
 tilahutama — tilistama
 titsid — tugipuud, tugisambad
 tokk — dokk, seadmed laevade remontimiseks
 tsiisse — tasa (vene k. *равно*)
 tsungma — songima, tuhnima
 tsässon — kabel

tulekivi — tükk ränikivi, mille vastu löömisel tulerauaga tekkis säde, mis süütas taela. Vana tulesaamise vahend, kohati kasutusel veel käesoleva sajandi algul
 tuoiz-puolə — teisele poole (liivi k.)
 tutid — piidad
 tuulaiga — sel ajal
 tänak (tänaku) — külatänav
 tänni — tänitama, hüüdma
 tärvetaoline — toru-, pasunakuju-line
 tööklid — klaasid (vene k. *стекло*)
 tükkis — hoopis, täiesti
 tüma — pehme
 tüüst — tüvest

uisk (uisa) — uss, madu
 umbest — Saaremaal: just, täpselt; mandril: umbes, ligikaudu
 ummõhtõ — ometi
 uroh (nom. urg) — urus
 ürga — ojakene (liivi k.)
 uus (oosõ) — õõs, koobas
 uutma — ootama

vabatmees — vabadik, saunik
 vaen — sõda
 vahmiilid — perekonnanimed
 vahtsõst — uuesti
 vaibuma — vajuma
 vaimlane — vaenlane
 vaks — vana pikkusemõõt: väljasirutatud pöidla ja keskmise sõrme pikkuse vahe — sääsavaks; väljasirutatud pöidla ja esimese sõrme pikkuse vahe — aentvaks.
 vaksoksi — vastuoksa
 valu — valgus
 valõtama — helendama, valendama
 vanahalv — vanakuri, vanapagan; Kurat (vt. ka: halb)
 vanemuine — vana, muistne
 vannas — puust adra (labidakujuline) kündev osa, lõiketera
 varvoline aid — varbadest aed
 vet — ju (vene k. *ведь*)
 vihamä — vihasutama
 Vihhas-kunigas — Ivan Groznõi
 vilistid — tundmatu päritoluga rahvas, kes Kreeta saarelt või edelapoolsest Väike-Aasiast siirdus ca 1200 e. m. a. Palestiina rannikule
 vinnima — loopima
 võltsus — vale
 võrutama — õõnestama
 vägilane — vägev mees, jõurikas mees
 väraht — värav

õlapuu — rangluu
 õnnõ — ainult, ennegi

ülاندuse pärast — üleannetuse pärast
 üsk — süli
 ütevoori — ükskord, kord